

ČESKÁ REPUBLIKA

ROZSUDEK JMÉNEM REPUBLIKY

Nejvyšší správní soud rozhodl v senátě složeném z předsedkyně JUDr. Dagmar Nygrínové a soudců JUDr. Jiřího Pally a JUDr. Marie Turkové v právní věci žalobkyně: **V. E.**, zast. JUDr. Vendelínem Mihalikem, advokátem, se sídlem Římská 16, Praha 2, proti žalované: **Česká správa sociálního zabezpečení**, se sídlem Křížová 25, Praha 5, v řízení o kasační stížnosti žalobkyně proti rozsudku Městského soudu v Praze ze dne 18. 3. 2010, č. j. 2 Cad 117/2009 - 24,

takto:

I. Kasační stížnost **se zamítá.**

II. Žádný z účastníků **nemá** právo na náhradu nákladů řízení o kasační stížnosti.

Odůvodnění:

Žalovaná rozhodnutím ze dne 30. 7. 2009, č. X, zamítla žádost T. E., nar. X, zákonné zástupkyně tehdy nezletilé žalobkyně o sirotčí důchod pro nesplnění ustanovení § 52 zákona č. 155/1995 Sb., o důchodovém pojištění, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „zákon o důchodovém pojištění“) a čl. 6 Dohody mezi Československou republikou a Svazem sovětských socialistických republik o sociálním zabezpečení č. 116/1960 Sb. (dále jen „Dohoda“). V odůvodnění tohoto rozhodnutí žalovaná uvedla, že nárok na pozůstalostní důchod po osobě, která nebyla kde dni úmrtí poživatelem českého důchodu, lze přiznat pouze při splnění podmínek uvedených v Dohodě. Tyto podmínky se přitom zkoumají jak u pozůstalé osoby, tak i u zemřelé osoby. To znamená, že pozůstalostní důchod nelze přiznat, jestliže zemřelá osoba nesplnila ke dni svého úmrtí podmínky pro aplikaci Dohody. Vzhledem k tomu, že zemřelý nikdy nezískal trvalý pobyt na území České republiky, nesplnil podmínku uvedenou v čl. 6 Dohody, podle níž důchody přiznávají a vyplácejí orgány té smluvní strany, na jejímž území občané, kteří mají nárok na důchod, trvale bydlí ke dni podání žádosti o důchod. Podle § 52 zákona o důchodovém

pojištění nelze přiznat pozůstalostní důchod po zemřelém V. B. E., neboť ten nesplnil podmínky nároku na starobní ani invalidní důchod z důchodového systému České republiky. Dne 13. 9. 2007 bylo zahájeno řízení s Penzijním fondem Ruské federace ohledně posouzení nároku na sirotčí důchod po zemřelém otci žalobkyně. Z překladu dopisu ruského nositele důchodového pojištění však vyplývá, že ten žádost o přiznání důchodu rovněž zamítl, neboť žalobkyně nemá trvalý pobyt v Ruské federaci. Dne 11. 11. 2008 byl Penzijní fond Ruské federace požádán o přešetření jeho stanoviska, avšak tato žádost zůstala bez odpovědi. Z těchto důvodů bylo podle žalované rozhodnuto o zamítnutí žádosti žalobkyně o sirotčí důchod.

Městský soud v Praze rozsudkem ze dne 18. 3. 2010, č. j. 2 Cad 117/2009 - 24, žalobu proti tomuto rozhodnutí žalované jako nedůvodnou zamítl. V odůvodnění tohoto rozsudku soud uvedl, že podle čl. 6 Dohody důchody přiznávají a vyplácejí orgány sociálního zabezpečení té smluvní strany, na jejímž území občané, kteří mají nárok na důchod, trvale bydlí ke dni podání žádosti o důchod. Podle tohoto ustanovení se však na otce žalobkyně nemohly vztahovat české právní předpisy, neboť na území České republiky neměl nikdy trvalý pobyt. Z tohoto důvodu mu ke dni jeho úmrtí nemohl být ani přiznán plný invalidní důchod, částečný invalidní důchod či starobní důchod z českého systému důchodového pojištění a stejně tak nemohl získat potřebnou dobu pojištění pro nárok na český plný invalidní důchod. Nárok na sirotčí důchod totiž podle českých právních předpisů vzniká až při splnění podmínek pro nárok na dávku důchodového pojištění zemřelého rodiče. Jestliže tedy otci žalobkyně tento nárok nevznikl, nemohla žalobkyně splnit podmínky pro přiznání sirotčího důchodu uvedené v § 52 odst. 1 zákona o důchodovém pojištění. Žalobkyně tak podle soudu může za dané situace pouze požádat ministra práce a sociálních věcí o odstranění tvrdosti zákona.

Proti tomuto rozsudku podala žalobkyně (dále jen „stěžovatelka“) v zákonem stanovené lhůtě kasační stížnost z důvodu tvrzené nezákonnosti spočívající v nesprávném posouzení právní otázky soudem v předcházejícím řízení, který je uveden v § 103 odst. 1 písm. a) soudního řádu správního (dále jen „s. ř. s.“). Stěžovatelka v kasační stížnosti, stejně jako v žalobě, namítla, že podle Dohody občané jedné smluvní strany, kteří trvale bydlí na území druhé smluvní strany, jsou ve všech otázkách sociálního zabezpečení postaveni plně na roveň občanům této smluvní strany. Při provádění sociálního zabezpečení se použije právních předpisů smluvní strany, na jejímž území občan bydlí. Rovněž tak sociální zabezpečení provádějí příslušné smluvní strany, na jejímž území občan bydlí. V daném případě žadatelka měla a má trvalý pobyt na území České republiky, a proto příslušné pro provádění sociálního zabezpečení jsou české orgány, jež aplikují české právní předpisy, zejména zákon o důchodovém pojištění. Podle čl. 6 Dohody důchody přiznávají a vyplácejí orgány sociálního zabezpečení té smluvní strany, na jejímž území občané, kteří mají nárok na důchod, trvale bydlí ke dni podání žádosti o důchod; důchody se přiznávají za podmínek a ve výši stanovené právními předpisy této smluvní strany. Pro posouzení její žádosti o sirotčí důchod se tedy použije zákon o důchodovém pojištění, podle něhož má na tuto dávku nárok nezaopatřené dítě, zemřel-li jeho rodič, jestliže rodič byl poživatelem starobního, plného invalidního nebo částečného invalidního důchodu nebo ke dni smrti splnil podmínku potřebné doby pojištění pro nárok na plný invalidní důchod nebo podmínky nároku na starobní důchod anebo zemřel následkem pracovního úrazu. Přiznání sirotčího důchodu přitom nebrání to, že její zemřelý otec neměl trvalý pobyt na

území České republiky ani zde nezískal nárok na žádný důchod. V tomto směru je totiž rozhodné, že podmínku trvalého pobytu v České republice splnila ona jakožto žadatelka o přiznání důchodu. Podmínka pro přiznání důchodu jejímu otci byla taktéž splněna, neboť ten pobíral ruský invalidní důchod od roku 1997 až do své smrti v roce 2000, přičemž potvrzení o pobírání této dávky je možné si vyžádat od kompetentních ruských orgánů. Dále je třeba vzít v úvahu sdělení Penzijního fondu Ruské federace, v němž se uvádí, že není oprávněn věc řešit a je zapotřebí se obrátit na české kompetentní orgány. Takto vzniklý stav, kdy jí sirotčí důchod nebyl přiznán orgány České republiky ani orgány Ruské federace, je totiž nežádoucí a protiprávní. S ohledem na tyto skutečnosti stěžovatelka navrhla, aby Nejvyšší správní soud napadený rozsudek Městského soudu v Praze ze dne 18. 3. 2010, č. j. 2 Cad 117/2009 - 24, zrušil a věc mu vrátil k dalšímu řízení.

Žalovaná se ke kasační stížnosti nevyjádřila.

Nejvyšší správní soud přezkoumal napadený rozsudek v souladu s § 109 odst. 2 a 3 s. ř. s., podle nichž byl vázán rozsahem a důvody, jež byly stěžovatelkou v kasační stížnosti uplatněny. Přitom neshledal vady uvedené v § 109 odst. 3 s. ř. s., k nimž by musel přihlédnout z úřední povinnosti.

Dohoda se vztahuje na všechny druhy sociálního zabezpečení, které jsou zavedeny podle právních předpisů smluvních stran. Sociálním zabezpečením se přitom rozumějí všechny druhy materiálního zabezpečení (peněžité i věcné dávky), které poskytují občanům orgány státu, družstevní a společenské organizace Československé republiky a Svazu sovětských socialistických republik ve stáří, v případě nemoci, v mateřství, při invaliditě bez ohledu na její příčinu, rodinám při ztrátě živitele aj. (čl. 1 Dohody). Za peněžitou dávku poskytovanou rodinám při ztrátě živitele je nepochybně nutné pokládat i sirotčí důchod, o něhož stěžovatelka po smrti svého otce v projednávané věci požádala. Stěžovatelka se tedy domáhala přiznání dávky, která náleží do působnosti Dohody. Proto je zapotřebí dále zkoumat, zda její žádost o sirotčí důchod má posuzovat český nebo ruský nositel důchodového pojištění.

Sociální zabezpečení podle čl. 3 odst. 2 Dohody provádějí příslušné orgány smluvní strany, na jejímž území bydlí občan, který uplatňuje nárok na dávku. Pro oblast důchodů je však v čl. 6 Dohody obsaženo speciální pravidlo pro určení příslušnosti orgánů sociálního zabezpečení jedné smluvní strany. Podle něho důchody přiznávají a vyplácejí orgány sociálního zabezpečení té smluvní strany, na jejímž území občané, kteří mají nárok na důchod, trvale bydlí ke dni podání žádosti o důchod. V projednávané věci stěžovatelka, která je občankou Ruské federace, v době podání žádosti o sirotčí důchod ze dne 3. 5. 2007 na území České republiky nepochybně trvale bydlela, neboť jí zde byl udělen trvalý pobyt dne 24. 8. 2006. Tato skutečnost vyplývá z fotokopie průkazu o povolení pobytu, v němž se uvádí, že byl vydán dne 24. 8. 2006 s dobou platnosti do 24. 8. 2011 pro typ povolení k trvalému pobytu. Udělení trvalého pobytu na území České republiky je doloženo také fotokopií potvrzení o povoleném pobytu na území, podle něhož je stěžovatelka přihlášena k trvalému pobytu dne 24. 8. 2006 na adrese P. 6 – B., S. n. 1028. K rozhodování o žádosti stěžovatelky o sirotčí důchod je tedy podle čl. 6 Dohody příslušný orgán sociálního zabezpečení České republiky, a proto Penzijní fond Ruské federace postupoval v intencích Dohody, když v přípise ze dne 12. 8. 2008, č. Ip-21-1/25905, stěžovatelce sdělil, že není

v dané věci oprávněn sirotčí důchod vyměřit a odkázal ji na české kompetentní orgány. Za této situace zbývá posoudit, zda stěžovatelka splnila všechny podmínky pro přiznání českého sirotčího důchodu.

Při provádění sociálního zabezpečení se podle čl. 3 odst. 1 Dohody použije právních předpisů smluvní strany, na jejímž území občan bydlí, pokud Dohoda nestanoví jinak. Zvláštní pravidlo o použitelnosti právních předpisů jedné smluvní strany v důchodových věcech stanoví čl. 6 Dohody, podle něhož se důchody přiznávají za podmínek a ve výši stanovené právními předpisy smluvní strany, na jejímž území občané, kteří mají nárok na důchod, trvale bydlí ke dni podání žádosti o důchod. Sirotčí důchod je v českém právním řádu upraven v zákoně o důchodovém pojištění. Podle jeho § 52 odst. 1 písm. a) má na něho nárok také nezaopatřené dítě, zemřel-li jeho rodič, jestliže rodič byl poživatelem starobního, plného invalidního nebo částečného invalidního důchodu nebo ke dni smrti splnil podmínku potřebné doby pojištění pro nárok na plný invalidní důchod nebo podmínky nároku na starobní důchod anebo zemřel následkem pracovního úrazu.

Stěžovatelka se narodila X a jejím otcem byl V. B. E., který se narodil v roce 1960 a byl občanem Ruské federace, na jejímž území zemřel dne 20. 2. 2000, jak vyplývá z rodného listu stěžovatelky a z úmrtního listu jejího otce. Ke dni smrti svého otce tedy stěžovatelka nedovršila ani věku osmi let, a proto nepochybně byla nezaopatřeným dítětem, za něhož se pro účely zákona o důchodovém pojištění považuje podle jeho § 20 odst. 3 i dítě do skončení povinné školní docházky. Tím byla v dané věci splněna první podmínka pro nárok na sirotčí důchod. Rovněž došlo k naplnění druhé podmínky pro přiznání této dávky důchodového pojištění spočívající v úmrtí rodiče stěžovatelky. Třetí podmínka pro vznik nároku na sirotčí důchod, jež vyžaduje pobírání starobního nebo invalidního důchodu rodičem nezaopatřeného dítěte nebo splnění určitých podmínek pro nárok na některý z nich, však v daném případě splněna nebyla.

Jestliže se totiž sirotčí důchod odvozuje z důchodových nároků zemřelého, pak musí platit, že pokud ten nesplnil podmínky pro svůj přímý důchod, nemůže ani jeho nezaopatřenému dítěti vzniknout nárok na pozůstalostní důchod. V daném případě však podle sdělení Policie ČR, Ředitelství služby cizinecké a pohraniční policie ze dne 12. 7. 2005, č. j. SCPP-4168/E2-2004, neměl otec stěžovatelky jakožto cizinec nikdy povolen přechodný, dlouhodobý ani trvalý pobyt na území České republiky a k jeho osobě nebyly evidovány žádné poznatky. Ani z žádného podání stěžovatelky, z evidence žalované či z úmrtního listu nevyplývá, že by otec stěžovatelky v České republice někdy pobýval, vyvíjel na jejím území výdělečnou činnost nebo zde následkem jejího vykonávání zemřel. Za této situace při samostatné aplikaci zákona o důchodovém pojištění nemohl být otec stěžovatelky poživatelem českého starobního nebo invalidního důchodu a ani ke dni své smrti nemohl získat potřebnou dobu pojištění pro přiznání českého plného invalidního důchodu, splnit podmínky nároku na český starobní důchod nebo získat nárok na český invalidní důchod z titulu pracovního úrazu, u něhož se nevyžaduje získání žádné doby pojištění, jak vyplývá z § 38 písm. b) a § 43 písm. b) zákona o důchodovém pojištění.

Otec stěžovatelky však nemohl být poživatelem některého z českých přímých důchodů či splnit podmínky pro vznik nároku na něho ani při současném použití Dohody. Podle jejího čl. 2 jsou totiž ve všech otázkách sociálního zabezpečení postaveni plně na

roveň českým občanům pouze ti ruští občané, kteří trvale bydlí na území České republiky. Proto toliko u těchto občanů Ruské federace je třeba přistupovat ke skutečnostem, které mají význam pro nárok na důchod a které nastaly v Rusku stejně, jakoby k nim došlo v České republice. Ze zásady rovného zacházení pak vyplývá zásada sčítání dob pojištění, která je výslovně zakotvena v čl. 4 Dohody, takže i při posuzování splnění podmínky potřebné doby pojištění pro nárok na český důchod je možné započítat doby pojištění získané v systému důchodového pojištění Ruské federace výhradně u ruských státních příslušníků s trvalým bydlištěm na území České republiky. V dané věci však otec stěžovatelky na území České republiky nikdy trvale nebydlel, jak již bylo zmíněno. Proto na něho nebylo možné vztáhnout čl. 2 Dohody a invalidní důchod, který mu měl být podle tvrzení stěžovatelky přiznán v Ruské federaci, považovat za pobírání českého invalidního důchodu. Z téhož důvodu nemohlo být za užití čl. 4 Dohody přistoupeno ani k započítání ruské doby pojištění, kterou získal otec stěžovatelky před přiznáním invalidního důchodu v Ruské federaci, do celkové doby pojištění za účelem posouzení splnění podmínky potřebné doby pojištění pro nárok na český plný invalidní důchod.

V nyní projednávané věci tedy otec stěžovatelky nepobíral žádný z českých přímých důchodů ani nesplnil podmínky pro jejich přiznání, v důsledku čehož nemohl stěžovatelce vzniknout nárok na odvozený český sirotčí důchod. Ten by za dané situace mohla pobírat pouze v případě, že by jí před přesídlením na území České republiky, za něhož se považuje povolení k trvalému pobytu (srov. rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 20. 5. 2010, č. j. 6 Ads 56/2009 - 52, publikovaný pod č. 2113/2010 Sb. NSS), byl přiznán důchod při ztrátě živitele ruským nositelem důchodového pojištění. V takovém případě by totiž podle čl. 7 Dohody došlo od prvého dne měsíce následujícího po přesídlení k zastavení výplaty ruského důchodu a stěžovatelce by musel být po jejím přesídlení poskytnut sirotčí důchod ze systému důchodového pojištění České republiky podle českých právních předpisů, aniž by se mohl nárok na důchod přezkoumávat. Ani z tohoto titulu však nebylo možné stěžovatelce český sirotčí důchod přiznat. Ta totiž od ruského nositele důchodového pojištění důchod téhož druhu nepobírala, neboť od roku 1998 žila nepřetržitě v České republice, jak uvedla v podání ze dne 11. 12. 2006.

Stěžovatelce tedy nebyl v dané věci přiznán důchod při ztrátě živitele orgány sociálního zabezpečení České republiky ani Ruské federace. Příčinou tohoto stavu je v prvé řadě skutečnost, že stěžovatelka od smrti svého otce po dobu více než šesti a půl roku nepožádala v Ruské federaci o důchod při ztrátě živitele, takže ten po jejím přesídlení na území České republiky nemohl být nahrazen českým sirotčím důchodem. Dalším důvodem pro nepřiznání důchodu při ztrátě živitele stěžovatelce ani jedním státem je důsledek pravidla obsaženého v čl. 6 Dohody, podle něhož se důchody přiznávají podle právních předpisů smluvní strany, na jejímž území občan trvale bydlí ke dni podání žádosti o důchod. Toto pravidlo totiž může vést k situaci, kdy žadatel nesplní podmínky pro nárok na důchod, které jsou stanoveny právním řádem smluvní strany, na jejíž území přesídlil. Nenaplnění těchto podmínek bylo v daném případě způsobeno tím, že stěžovatelka po získání trvalého pobytu v České republice zde žádala o sirotčí důchod, který se odvozuje z důchodových nároků zemřelého. Proto k vzniku nároku na sirotčí důchod za použití článků 2 a 4 Dohody bylo z výše uvedených důvodů třeba, aby na území České republiky měla trvalé bydliště nejenom stěžovatelka ke dni podání žádosti o důchod, nýbrž také její otec v době své smrti. Ostatně v opačném případě by ani nebylo možné

vyčíslit výši českého sirotčího důchodu, která se podle § 53 zákona o důchodovém pojištění odvíjí od procentní výměry starobního nebo plného invalidního důchodu, na který měl nebo by měl nárok zemřelý v době smrti. Při výpočtu sirotčího důchodu z českého systému důchodového pojištění by totiž nemohlo být vycházeno z žádných skutečných ani fiktivních výdělků, neboť těch je možné podle čl. 5 Dohody použít výhradně u těch občanů, kteří přesídlili z území jedné smluvní strany na území druhé smluvní strany, což v případě otce stěžovatelky nenastalo. Vzhledem k těmto skutečnostem nelze v nepřiznání důchodu při ztrátě živitele stěžovatelce ani jednou ze smluvních stran Dohody spatřovat protiprávní či nežádoucí stav, který by byl v rozporu s principy obsaženými v ústavním pořádku České republiky, v Dohodě či v jiné mezinárodní smlouvě.

S ohledem na všechny shora uvedené skutečnosti lze uzavřít, že v předcházejícím řízení byla uvedená právní otázka soudem posouzena správně, takže důvod kasační stížnosti uvedený v § 103 odst. 1 písm. a) s. ř. s. nebyl naplněn. Z tohoto důvodu Nejvyšší správní soud podle § 110 odst. 1 věty druhé s. ř. s. kasační stížnost jako nedůvodnou zamítl. Současně v souladu s § 120 a 60 odst. 1 a 2 s. ř. s. nepřiznal žádnému z účastníků právo na náhradu nákladů řízení o kasační stížnosti, neboť stěžovatelka v něm neměla úspěch a správnímu orgánu takové právo ve věcech důchodového pojištění nepřísluší.

Poučení: Proti tomuto rozsudku **nejsou** opravné prostředky přípustné.

V Brně dne 15. prosince 2010

JUDr. Dagmar Nygrínová
předsedkyně

senátu